

¶ Steinar Gimnes (red.). *Kunstens fortrolling. Nylesingar av Tarjei Vesaas' forfatterskap*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU)/Cappelen Akademisk Forlag, 2002. 206 s. ISBN 82-02-19659-0.

Kunstens fortrolling. Nylesingar av Tarjei Vesaas' forfatterskap, redigert av Steinar Gimnes, er en artikkelsamling som har sitt utgangspunkt i en nordisk konferanse om 'Tarjei Vesaas' verk. Målet ved konferansen var ikke bare presentasjonen av nye lesninger av 'Tarjei Vesaas' forfatterskap, men også det "å halde interessa for Vesaas sine tekstar varm". Det er også bokens mål.

Tarjei Vesaas har utgitt trettiseks bøker i løpet av førtisju år: tre skuespill, seks diktsamlinger, fire novellesamlinger og tjuetre

romaner. Steinar Gimnes mener i forordet, at det er en 'underliggjøring' eller 'fortrolling', som går som en rød tråd gjennom alle tekstene til Vesaas. Og ettersom denne 'fortrollingen' er en av de mest karakteristiske egenskapene av hele Vesaas' forfatterskap, blir dette begrepet brukt i tittelen på artikkelsamlingen.

Vanligvis deles Vesaas' forfatterskap i tre faser: den lyriske-sentimentale (1923-1926), den realistiske - vitalistiske (1926-1938) og den modernistiske fasen (1940-1968). Bidragene i antologien dekker den andre og den tredje fase, men de er ikke ordnet kronologisk.

Åpningsartikkelen, 'Far og diktar', er forskjellig fra alle de andre bidragene. Olav Vesaas gir et portrett av Tarjei Vesaas som far, men også dikter. Artikkelen er et svar på spørsmålet som Olav Vesaas fikk av en tolvåring i Vinje, da han besøkte skoler i kommunen og fortalte om faren sin: Var Tarjei Vesaas en god far? Spørsmålet viste seg å være svært vanskelig, mens svaret er nokså interessant og spennende. Olav Vesaas forteller noen hjertelige historier, og beskriver Tarjei Vesaas slik som han så ham som barn, men også litt senere, da han begynte å se på sin far 'gjennom' hans bøker.

Steinar Gimnes tar i sin artikkel "'Tid' og 'tilvere' i Tarjei Vesaas' roman *Sandeltrøet*" for seg en roman som egentlig er gått i glemme. Gimnes presenterer i begynnelsen av bidraget kritikernes forskjellige syn: Noen mente at Vesaas i denne romanen ikke klarer å integrere symbolisme og realisme (R. Skrede), og at han tar skritt fra å være 'original' til å bli 'rar' (J. A. Dale); andre - at Vesaas er en 'eksperimenterende, normbrytende og formsøkende forfatter' (O. Dalgard). Gimnes fokuserer på boken, narrasjon, form og symboler. Bidraget prøver til slutt å problematisere faseinndelingen av Vesaas' forfatterskap ved å beskrive slående kontraster mellom *Sandeltrøet* og *Det store spelet*, som kom året etter.

Uten at det var intendert, som Steinar Gimnes understreker i

forordet, kan hans og Andrés Masáts bidrag ('Søken etter livets mysterier. Vesaas' figurer mellom initiasjon og splittelse') leses som motsatte synspunkter i diskusjonen om forfatterskapet. Der Gimnes beskriver iøynefallende forskjeller mellom to verk skapt i den samme perioden av forfatterskapet, argumenterer Masát for hvordan Vesaas' romandiskurs forandrer seg og kan bli delt inn i tre hovedfaser: 1923-1940, 1940-1950 og 1950-1970. Andrés Masát mener at handlingsgangen i Vesaas' prosabøker ofte kan føres tilbake til én abstrakt modell: "Fra en uharmonisk starttilstand fører forskjellige stadier frem til en harmonisk, avbalansert endetilstand" (s. 44), og viser hvordan denne modellen virker i de tre fasene. Masát kaster også lys over figurutvalget i bøkene fra den siste fasen og beskriver et vesaask fenomen som han kaller for 'figurfordobling', som oppstår i hovedverkene fra denne tiden. Den parallelle utviklingen og samspillet mellom konflikt, figurstruktur og verdisystem forklarer Masát ved å sammenligne novellen *Tusten* (1952) og romanen *Fuglane* (1957). Til slutt gir han en kort oversikt over de ulike dialog- og kvasidialog typene, som man kan møte i den tredje fasen av Vesaas' forfatterskap.

Ole M. Høystads artikkel, 'Topos og tropos i Tarjei Vesaas' lyrikk. *Lykka for ferdesmenn*, handler om noen særtrekk ved bildebruken i Vesaas' diktning, "særleg ved måten han bygger opp dei poetiske bilda på." (s. 61) Høystad begynner med generelle vurderinger som han forsøker å underbygge teoretisk og illustrere med noen analyseeksempler. Artikkelen har sitt utgangspunkt i de to sentrale retoriske begreperne, topos (*locus communis*, fellesplass) og tropos (tropen), og Høystad forsøker å forstå Vesaas' bilder ut fra retorikkens topikk. Han avgrensner analyseeksempler til én diktsamling, *Lykka for ferdesmenn* (1949). I forordet konkluderer Steinar Gimnes med at artikkelen kan fungere pedagogisk instruktivt: Ettersom sammenhengen mellom topikk og tropikk ikke bare gjelder Vesaas' lyrikk, men er relevant i forhold til all diktning, blir den teoretiske presentasjonen av topikken vektlagt.

Lars Sætre leser i sin artikkel novellen 'Fall' (1952) opp mot et av Maurice Blanchots mest sentrale essayser om angsten som funksjon av et språklig gjøremål i det hele: 'From Dread to Language' (*The Gaze of Orpheus' and other literary essays*, ed. P. Adams Sitney, 1981) og utdyper tanken om patos som angst. Angsten er i en viss forstand iboende i den språklige handlingen som sådan. Sætre hevder at angst i denne kjente novellen ikke bare er et motiv knyttet til hovedpersonens forstand. Det finnes også meta-litterære trekk ved teksten, som gjør at den samtidig reflekterer over angst som et fenomen knyttet til selve språkhandlingen, og dermed også til kunstnerens verk.

Hans Fæster i sin artikkel 'Paradiset på den grønne ø. En læsning af fiksér-billeder i *Kimen*' leser gjennom en kapittel-for-kapittel eksegesi romanen *Kimen* fra 1940 mot tradisjonelle og vedtatte synspunkter på denne boken: Han tar avstand fra Kenneth Chapmans ord om at den første delen av romanen, 'Stupet', bare er en innledning til selve hovedemnet i boken, og ser i den et tegn på noe nytt i Vesaas' prosa, en innledning til resten av hele forfatterskapet, særlig med hensyn til temaer og teknikk. Fæster påstår at *Kimen* er ett stort fiksérbilde, sammensatt av en rekke mindre bilder og noen ledemotiver, og han beskriver dem ved å kartlegge romanens første 13 kapitler, frem til Ingas død. Særlig interessant er hypotesen om jentas død virkelig skyldes mord.

I likhet med Ole M. Høystads bidrag, kan Ingrid Storholmens diktanalyse, 'Narrativitet og apostrofering i tre Vesaas-dikt', fungere pedagogisk lærerik. Denne artikkelen er konsentrert om forholdet mellom det narrative og det apostrofiske i tre dikt av Vesaas ('Ein blomstervang for din fot' og 'Bodskap' fra *Leiken og lynet*, 1947 og 'Innbying' fra *Løynde eldars land*, 1953). Utgangspunktet for denne analysen er en kritisk lesning av den amerikanske lyrikkteoretikeren Jonathan Cullers arbeid: 'Apostrophe' i *The Pursuit of Signs. Semiotics, Literature, Deconstruction* (1981) og 'Changes in the study of the Lyrics' i Hosek og Parker: *Lyric Poetry beyond New Criticism* (1985).

Storholmen forklarer først begrepene 'narrativitet' og 'apostrofe' og ser senere på spenningen mellom de to konkurrerende og motstridende kreftene i de tre ovennevnte diktene.

Artikkelen skrevet av Rakel Christina Granaas, 'Barnet som krisebærer. Refleksjoner omkring *Is-slottet*', springer ut av et større prosjekt, med arbeidstittelen 'Barnet som krisebærer. Kjønn og kropp i Tarjei Vesaas' *Is-slottet*'. Granaas stiller spørsmålet om hva barnefiguren representerer i den litterære teksten. Hun vektlegger i sin lesning kjønns plass i *Is-slottet* og er inspirert av psykoanalytisk og psykologisk teori (bl.a. Freud, Kristeva og Felman).

Også Atle Kittang tar seg av Vesaas' mesterverk - *Is-slottet* - og kaster lys over denne boken, men på ulik vis og ut fra et annet perspektiv enn Rakel Christina Granaas. Hans analyse tar sitt utgangspunkt i fortolkningen av den vesle teksten som har gitt navn til den andre delen av romanen, nemlig diktet 'Draum om nedsnødde bruer', ettersom - som Kittang hevder - denne teksten kan forstås som en slags miniatyrmodell av romanen som helhet. Videre benekter Kittang påstanden om at *Is-slottet* illustrerer det allmenne pubertetsproblemet (som det hevdes av mange kritikere, blant annet Dagne Groven Myhren). *Is-slottet* er en roman om kunst (som Johan Borgen påstår i sitt essay 'Slottet Vesaas bygger'), men Kittang tilføyer at romanen ikke bare er en allegori om kunst, men at den dypest sett gjelder spørsmålet som er knyttet til forholdet mellom kunst og liv.

Som Steinar Gimnes skriver i forordet, er skrivemåtene og metodene som bidragsyterne bruker i *Kunstens fortrolling* meget varierte, og gir et bilde av det mangfoldet som er karakteristisk for litteraturforskning i våre dager. Det er selvfølgelig til nytte for oss, leserne, ettersom boken vender seg til alle litteraturinteresserte - litteraturstudenter, lærere som søker kunnskap og inspirasjon til studium og formidling av Tarjei Vesaas' forfatterskap. Alle kan finne noe for seg i den varierende antologien. Selv om det er litt vanskelig å være alltid enig med undertittelen - 'Nylesing', finnes det

i den artikkelsamlingen mange ferske tanker som kan egge til videre forskning omkring Tarjei Vesaas' forfatterskap.

Magdalena Szczucka, Universiteit van Amsterdam